

Raamwerk sportieve interventies voor risicojongeren

September 2013

Institutionele factoren, persoonlijke factoren en randvoorwaarden die de samenwerking tussen jeugdsector en sport positief beïnvloeden

Niels Hermens en Marjan de Gruijter (Verwey-Jonker Instituut)

Het SIA RAAK project GOAL! heeft als doelstelling een innovatieve inzet van sport te ontwikkelen die bijdraagt aan de sociale ontwikkeling van risicojongeren (jongeren met problemen op een of meerdere leefgebieden) tussen de 12 en 23 jaar. In deze literatuurverkenning bespreken we een deel van de werkzame principes van sportieve interventies voor risicojongeren, ofwel voorwaarden of condities die de uitkomsten van sportieve interventies voor risicojongeren positief beïnvloeden. Deze zijn in het bijzonder gericht op de betrokken professionals en vrijwilligers en de samenwerking tussen de jeugdsector en de sportsector.

Dit paper werkt toe naar een raamwerk voor succesvolle sportieve interventies voor risicojongeren. Het raamwerk bevat indicatoren die onderzoekers van Hogeschool Rotterdam gebruiken bij hun onderzoek naar de sportieve interventies die in het Rotterdamse RAAK project GOAL! worden ontwikkeld: we noemen het daarom het Raamwerk voor GOAL! interventies. Hierbij dient het Healthy Alliances Framework (HALL raamwerk), dat is ontwikkeld door wetenschappers van Wageningen Universiteit (Koelen, Vaandrager & Wagemakers, 2012), als startpunt. Het HALL raamwerk bevat persoonlijke factoren en institutionele factoren die de samenwerking beïnvloeden, en voorwaarden voor duurzame samenwerking.

Literatuurstudie

De indicatoren binnen het raamwerk voor GOAL! interventies zijn gebaseerd op een literatuurstudie naar sportieve interventies voor risicojongeren en samenwerking tussen organisaties uit verschillende sectoren. Om de literatuur te verzamelen is in Picarta¹ een zoekopdracht uitgevoerd naar Nederlandse literatuur (na 2000) over sportieve interventies gericht op de sociale ontwikkeling van risicojongeren.² Dit leverde tien publicaties op waarvan er zes

¹ Picarta is de Nederlandse Centrale Catalogus en Online Contents. Hierin kan informatie gevonden en aangevraagd worden met behulp van een geavanceerde zoekmachine die in een aantal geïntegreerde bestanden zoekt, zoals bibliografische gegevens, inhoudsopgaven van tijdschriften en verwijzingen naar full-text en webpagina's.

² Er is gezocht met de zoektermen "Sport risicojongeren", "sportzorgtrajecten", "sport en probleemgedrag", "sport signaleren", "sport opvoedklimaat", "sport sociale ontwikkeling", "jeugdhulpverlening en sport", "preventie probleemgedrag sport", "jeugdprofessionals en sportbegeleiders", "pedagogische vaardigheden sportbegeleiders", "pedagogische vaardigheden sportvrijwilligers", "samenwerking jeugdprofessional sport".

uitvoeriger zijn bekeken. Om de meest recente ontwikkelingen in de praktijk te beschrijven zijn ook de interventiedatabases van het RIVM, het NISB en het NJI geraadpleegd.

Daarnaast is de sneeuwbalmethode toegepast. Via de meest recente wetenschappelijke artikelen over sportieve interventies voor risicojongeren, is gezocht naar relevante literatuur waar deze artikelen naar verwijzen. Hierbij zijn twee bijdragen als uitgangspunt genomen: een artikel van de onderzoekers Haudenhuyse, Theeboom & Coalter uit 2012 en het hoofdstuk *Sport als medicijn?* in het boek *Wat werkt nu werkelijk?* (Boonstra & Hermens, 2012). Literatuur over samenwerking tussen (ongelijksoortige) organisaties is verzameld met als startpunt een artikel over het Hall raamwerk (Koelen e.a. 2012).

Ontwikkelingen in jeugdbeleid en sportbeleid

In Nederland verschuiven binnen het sociaal beleid verantwoordelijkheden van het rijk naar lokale overheden. Vanaf 2015 is de jeugdzorg de verantwoordelijkheid van gemeenten. Het sociaal beleid wordt uitgevoerd door organisaties in de sociale sector, zoals welzijnsinstellingen, het opbouwwerk, jongerenwerk en jeugdhulpinstellingen. Een recente ontwikkeling is dat ook van burgers en van vrijwilligersorganisaties, waaronder georganiseerde bewonersgroepen en sportverenigingen - al dan niet terecht - wordt verwacht dat zij een grotere rol gaan spelen in taken die voorheen werden uitgevoerd door sociale professionals.

De gemeente Rotterdam past in de nieuwe inrichting van het sociaal beleid het gebiedsgerichte werken toe. Dit houdt in dat, voorafgegaan door een aanbestedingsprocedure, allianties tussen verschillende organisaties de uitvoering van het sociaal beleid in een bepaald gebied van de stad op zich nemen. Een voorbeeld hiervan is het voornemen te gaan werken met wijkteams Jeugd en Gezin die worden gevormd door generalisten vanuit verschillende organisaties, zoals Centra voor Jeugd en Gezin, het jongerenwerk en de jeugdhulpverlening. Als mensen die een rol hebben in het leven van een jeugdige - denk aan familie, buurtgenoten, docenten, of vrijwilligers op sportverenigingen - signalen van problemen op een of meerdere leefgebieden opmerken, is het de bedoeling dat zij het wijkteam hierover inlichten. De generalisten in het wijkteam beslissen vervolgens of een advies of directe hulp aan de jongeren - of de ouder - voldoende is, of dat specialistische hulp noodzakelijk is (gemeente Rotterdam, 2013). De gedachte is dat de wijkteams problemen bij jeugdigen in een vroegtijdig stadium signaleren, zodat duurdere specialistische hulp wordt voorkomen.

Kortom, er komt steeds meer nadruk op preventie van problemen en daarbij wordt de aansluiting gezocht met de dagelijkse sociale leefomgeving van jeugdigen (vgl. RMO, 2012). Sport, of dit nu in de wijk, op een sportvereniging of bij een commerciële sportaanbieder is, is een belangrijk onderdeel van deze leefomgeving en daarmee een logische samenwerkingspartner voor organisaties uit de jeugdketen (Hermens & Gilsing, 2013).

Aan de andere kant beweegt de sportwereld zich in de richting van de sociale sector. Waar aan het einde van de twintigste eeuw en het begin van de 21^e eeuw in het landelijke en

lokale sportbeleid in Nederland nog de nadruk lag op de sociale en geografische spreiding van sportvoorzieningen, wordt sport steeds vaker gezien als een middel voor het bereiken van doelstellingen op andere terreinen (Breedveld, Van der Poel en Elling, 2012; Ministerie van VWS, 2011; NOC*NSF, 2009). Zo moeten sportplekken in de openbare ruimte de veiligheid in de buurt te verbeteren, en sportaanbod op school heeft ook als doel de leerprestaties van kinderen verbeteren. De gemeente Rotterdam loopt hierin voor op de rest van Nederland en brengt het met concrete programma's in de praktijk (gemeente Rotterdam, 2009). Zo heeft het programma *30 clubs helpen Rotterdam vooruit* dat wordt uitgevoerd door Rotterdam Sportsupport als doel dat sportverenigingen in samenwerking met partijen uit de sociale sector bijdragen aan maatschappelijke beleidsdoelstellingen van de gemeente.

Jeugdsector, risicjongeren en sport

Deze paragraaf gebruiken we om de begrippen die in dit paper worden gebruikt te verduidelijken. Wat is de jeugdsector? Wat bedoelen we met sport? En wat zijn risicjongeren?

Het project GOAL! hanteert een ruime definitie van sport: georganiseerd sporten op een sportvereniging en (on)georganiseerd sporten in de openbare ruimte. Ook beweegactiviteiten als dansen, capoeira en skaten vallen binnen de definitie. Het gaat hierbij om deelname aan deze activiteiten, niet om het al dan niet behalen van een beweegnorm. Dagelijkse beweging, zoals het fietsen naar school, valt buiten de kaders van GOAL!.

Voor de definitie van risicjongeren sluiten we aan bij het Nederlands Jeugd Instituut (NJI). Zij omschrijven risicjongeren als jeugdigen die kampen met één of meerdere problemen die hun psychische, sociale of cognitieve ontwikkeling kunnen beïnvloeden. Hierbij valt onder meer te denken aan problemen als ouders met verslavingsproblemen, financiële problemen van ouders en jongeren met emotionele problemen. Dergelijke problemen kunnen leiden tot probleemgedrag, en worden daarom ook wel risicofactoren genoemd (Van Hoorik, 2011). Communities that Care³ (CtC), een beleidsprogramma waarin binnen een bepaald gebied wordt gewerkt aan het wegnemen van risicofactoren en het bevorderen van beschermende factoren, benoemt risicofactoren binnen de familie, op school, bij de jeugdigen zelf en in de buurt (Steketee e.a. 2012).

De jeugdsector en interventies in de jeugdsector zijn door het Verwey-Jonker Instituut ingedeeld in de interventiepiramide van de jeugdketen (zie figuur 1). Deze bestaat uit vier lagen van verschillende typen interventies die we hieronder kort toelichten (Van der Klein, Mak & Van der Gaag, 2011).

³ Communities that Care is een preventiestrategie om probleemgedrag en maatschappelijke uitval van jongeren te voorkomen of terug te dringen. Het doel op de lange termijn is om een veilige en gezonde wijk te creëren waarin kinderen en jongeren worden aangemoedigd om hun capaciteiten aan te spreken en om zich optimaal te ontwikkelen.

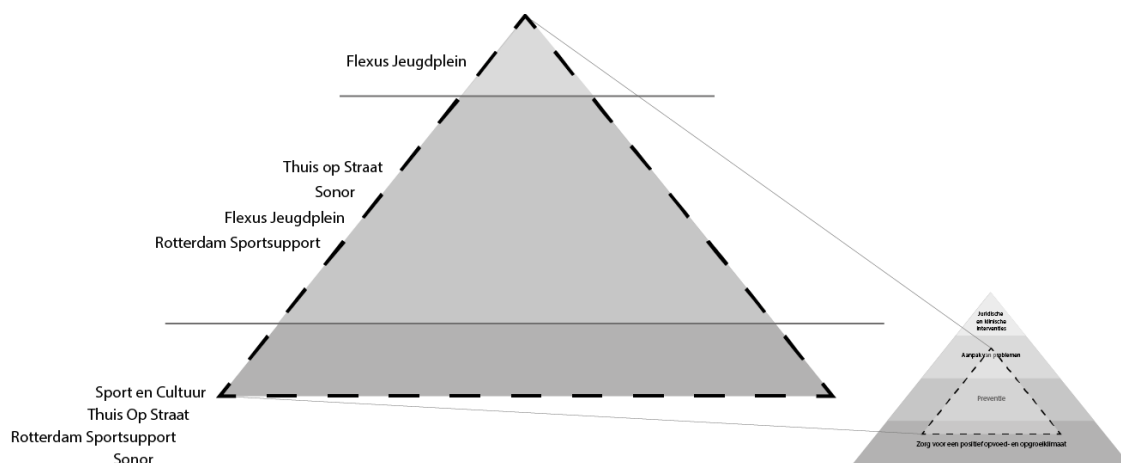
Figuur 1 Interventiepiramide van de jeugdketen (Van der Klein e.a. 2011)

Met interventies in de eerste laag van de interventiepiramide, *Zorg voor een positief opvoed- en opgroeiklimaat*, komen alle jeugdigen in aanraking. Deze omvat onder meer interventies in het buurtleven, het onderwijs en het verenigingsleven, waaronder ook sportverenigingen. De tweede laag is *Preventie*. Dit betreft interventies met als doel het oplossen van problemen in een vroegtijdig stadium. Vaak zijn hierbij organisaties betrokken als Centra voor Jeugd en Gezin, het jongerenwerk of het schoolmaatschappelijk werk. Het verschil tussen interventies in de derde laag, *Aanpak van problemen*, en preventieve interventies is dat interventies gericht op het aanpakken van problemen plaatsvinden op basis van een indicatie, om gericht een specifiek probleem op te lossen. Bij interventies in de laag *Preventie* gaat het juist om het voorkomen van ernstiger problemen. De interventies vinden vaak plaats in het dagelijks leven van jeugdigen. De vierde laag ten slotte is *Juridische en klinische interventies*, zoals jeugdreclassering en jeugd detentie. Jeugdigen die te maken krijgen met deze interventies zijn bijvoorbeeld jeugdigen in de sociale psychiatrie en criminele jeugd (vgl. Ferwerda & Van Ham, 2010). Deze jeugdigen vallen buiten de kaders van GOAL!.

De interventiepiramide suggereert dat er een rigide scheiding is tussen de verschillende typen interventies. In de praktijk is dat niet zo. Interventies gericht op het aanpakken van problemen kunnen plaatsvinden in de dagelijkse leefomgeving van jeugdigen. Een voorbeeld hiervan is een jongen die vanwege geïndiceerde gedragsproblemen een jeugdhulptraject loopt bij FlexusJeugplein (aanpak van problemen) en voor dat traject gaat sporten bij een basketbalvereniging (zorg voor een positief opvoed- en opgroeiklimaat). De kans is groot dat deze jongen hier samen sport met andere jeugdigen die op advies van een Centrum voor Jeugd en Gezin zijn gaan sporten (preventie).

Interventies GOAL! binnen de interventiepiramide

De sportieve interventies die tijdens het project GOAL! worden onderzocht en ontwikkeld zijn hoofdzakelijk preventieve interventies, de tweede laag in de interventiepiramide. Een groot deel van de risicjongeren heeft tenslotte geen gedragsproblemen en/of vertoont geen probleemgedrag (Van Hoorik, 2011). Het gaat ook om jeugdigen met problemen op hele andere terreinen, zoals een meisje dat overbelast is door de zorg voor haar psychisch zieke alleenstaande vader, of om jeugdigen die worden verwaarloosd. Hiernaast overlapt GOAL! deels de eerste (zorg voor een positief opvoed- en opgroei-klimaat) en derde laag (aanpak van problemen) van de interventiepiramide. Risicjongeren begeven zich immers ook op plekken waar alle jeugd komt en een deel van de risicjongeren krijgt geïndiceerde zorg. Figuur 2 geeft schematisch weer welk type interventies binnen GOAL! worden ontwikkeld - voor welk type interventies het raamwerk gaat dienen - en welke organisaties daarbij betrokken (kunnen) zijn. De plek van de organisaties in de piramide is een inschatting voorafgaand aan het project Goal1. Mogelijk verandert dit naar aanleiding van bevindingen tijdens de uitvoering van het project.

Figuur 2 Interventies GOAL! binnen de interventiepiramide van de jeugdsector

Zorg voor een positief opvoed- en opgroei-klimaat

Ongeveer de helft van de Rotterdamse jeugdigen van 13 tot en met 24 jaar sport minimaal een keer per week: op de sportvereniging, in de openbare ruimte of bij een commerciële sportaanbieder (gemeente Rotterdam, 2012). Dit betekent dat de sport een belangrijk onderdeel is van de omgeving waarin deze jeugdigen opgroeien. Op veel van deze plekken en sportverenigingen is het opvoed- en opgroei-klimaat positief: er zijn (in)formele omgangsregels, de relatie tussen sportbegeleiders en jeugdigen is er goed, en jeugdigen gaan er op een prettige manier met elkaar om. Er zijn echter ook buurten en sportverenigingen waar extra aandacht voor het opvoed- en opgroei-klimaat nodig is (vgl. Hermens & Gilsing, 2013).

De partners van GOAL! besteden in Rotterdam aandacht aan het verbeteren van het opvoed- en opgroei-klimaat op sportplekken in de openbare ruimte en op sportverenigingen. Vanuit de jeugdsector werkt Thuis Op Straat via sport- en spelactiviteiten onder begeleiding

van professionals, jongeren uit de wijk en studenten, aan de leefbaarheid, de veiligheid en het buitenspeelklimaat in buurten waar dit nodig is. Stichting Onderneming Opbouwwerk Rotterdam (Sonor) gebruikt sport in het opbouwwerk en in een integrale wijkprogrammering. Vanuit de dienst Sport en Cultuur worden op sportplekken in de wijk begeleide sportactiviteiten georganiseerd. En Rotterdam Sportsupport ondersteunt sportverenigingen bij het verzorgen van een positief pedagogisch klimaat, onder andere met de inzet van een pedagogisch coördinator. FlexusJeugdplein ten slotte zoekt de verbinding met de sport omdat het voor jeugdigen, tijdens en nadat zij hulp krijgen, belangrijk is te blijven sporten in een omgeving met een positief opvoed- en opgroeiklimaat.

Bij georganiseerde sport- en spelactiviteiten in de buurt en op sportverenigingen zijn jeugdigen uit alle lagen van de bevolking aanwezig. Daardoor komen de sportbegeleiders er ook (ongevraagd) in aanraking komen met risicojongeren. Een belangrijk onderdeel van een positief opvoed- en opgroeiklimaat is daarom dat de sportbegeleiders opvoed- en opgroei-problemen bij jeugdigen kunnen signaleren. Omdat slechts een deel van de sportbegeleiders - professioneel en vrijwillig - hier kennis van heeft, ligt hier samenwerking tussen de jeugdsector en de sportsector voor de hand (Hermens & Gilsing, 2013). Dit is ook de wens van Flexus-Jeugdplein omdat problemen dan mogelijk in een vroegtijdig stadium worden herkend, en het eenvoudiger is ernstiger problemen te voorkomen dan aan te pakken.

Preventie

Als jongeren te maken hebben met een of meerdere risicofactoren voor problemen in de opvoeding en het opgroeien, kunnen mensen uit hun dagelijkse leefomgeving dit signaleren. Dit zijn bijvoorbeeld de zorgcoördinator op school, welzijnswerkers, de huisarts, buurtgenoten of het Centrum voor Jeugd en Gezin. Zij kunnen de jeugdige (mogelijk via de ouders) adviseren meer te gaan sporten of lid te worden van een sportvereniging, al dan niet binnen een vrijwillig jeugdhulptraject.

De gedachte dat sporten bijdraagt aan de cognitieve, sociale en/of sociaal-emotionele ontwikkeling van jeugdigen, is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek waaruit blijkt dat sportdeelname van jeugdigen samenhangt met verschillende vaardigheden en eigenschappen (zie Boonstra & Hermens, 2011 voor een Nederlandstalig overzicht). Wat de onderliggende mechanismen zijn en wat oorzaak is en wat gevolg, is echter nog grotendeels onduidelijk. Wel is bekend dat de kans op positieve effecten van sportdeelname toeneemt als de sportactiviteit plaatsvindt onder bepaalde bevorderende condities (Boonstra & Hermens, 2012; Danish, Forneris & Wallace, 2008; Coalter, 2007). Volgens Danish e.a. (2008) is het zelfs een groot risico te denken dat sportdeelname per definitie positieve effecten heeft. Zij schrijven: 'The greatest risk is the belief held by many that we can make a difference by just "throwing the ball and letting them play"' (p.42).

Wat Danish e.a. (2008) bedoelen is dat bij sportieve interventies voor de sociale ontwikkeling van risicjongeren de sociale context waarin de sportactiviteit plaatsvindt veel invloed heeft op de mogelijke effecten van de sportdeelname. De sociale context bestaat onder meer uit de sportbegeleiders en hun vaardigheden, de mate waarin aandacht is voor de ontwikkeling van vaardigheden die ook buiten de sport belangrijk zijn en de manier waarop de jeugdigen met elkaar omgaan (Haudenhuyse e.a. 2012). Dit betekent dat er goed moet worden nagedacht over welke effecten met een sportieve interventie wordt beoogd, welke effecten mogelijk zijn, en aan welke sociale condities de sportactiviteit moet voldoen om deze effecten te bereiken.

Neem doelgericht leren werken - een vaardigheid die zowel in de sport als in het onderwijs of op de arbeidsmarkt relevant is - als voorbeeld. Om doelen in de sport te bereiken, zoals het verbeteren van een tijd of van sportieve vaardigheden en het winnen van wedstrijden, moeten jeugdigen bepaalde stappen nemen. Als sportbegeleiders jeugdigen uitleggen dat het bereiken van doelen op school, zoals een voldoende halen voor een examen, ook via bepaalde stappen gaat, vergroot dit de kans dat zij ook buiten de sport doelgericht worden (Danish, e.a. 2008). Ook jeugdhulpverleners kunnen tijdens gesprekken met jeugdigen de verbinding leggen tussen het bereiken van doelen in de sport en doelen op andere leefgebieden.

Aanpak van problemen

Jeugdhulpinstellingen gebruiken sport, of begeleiding van hun cliënten naar een sportvereniging of andersoortige sportaanbieder, als onderdeel van hun jeugdhulptrajecten. Op deze manier kan met sport gericht worden gewerkt aan de ontwikkeling van bepaalde vaardigheden, mits het sporten plaatsvindt onder een aantal condities (vgl. Boonstra & Hermens, 2012). De *Sportzorgtrajecten*, waarmee binnen het programma *Meedoen alle jeugd door sport* is geëxperimenteerd, zijn hier een duidelijk voorbeeld van. In deze trajecten bekijken jeugdhulpverleners welke sport past bij de wensen en mogelijkheden van hun cliënt.

Buyse, Duyvestijn & Delnoij (2010) beschrijven op basis van onderzoek naar de *Sportzorgtrajecten* een aantal succesfactoren. Het is ten eerste belangrijk dat vanuit de jeugdhulporganisatie en de sportverenigingen of andere sportaanbieders bestuurlijk draagvlak is voor respectievelijk de inzet van sport binnen de jeugdhulptrajecten en het opnemen van de jeugdigen binnen de sportactiviteit. Ten tweede is aanwezigheid van hulpverleners of mentoren tijdens het sporten belangrijk, omdat zij de jeugdige dan in een andere context kunnen observeren. Ten derde moet de sportbegeleider capabel zijn, wat wil zeggen dat zij de activiteit op sporttechnisch vlak goed kunnen verzorgen en tegelijkertijd oog hebben voor de sociale dynamiek tijdens het sporten, onder meer door de nadruk tijdens het sporten te leggen op plezier en ervoor te zorgen dat jeugdigen niet worden buitengesloten.

Naast deze succesfactoren is het van belang dat jeugdhulpverleners *sportinclusief* denken (Hermens, Jansma & Van Marissing, 2013). Bij het vormgeven van de hulp aan een jeugdige is het belangrijk dat zij denken aan sport als mogelijke interventie. Om dit te bevorderen is bij FlexusJeugdplein een adviseur Jeugdzorg en Sport actief. Vanuit FlexusJeugdplein begeleidt deze buurtsportcoach jeugdhulpverleners die sport willen gebruiken binnen hun hulptrajecten. Daarnaast gaat hij sportverenigingen ondersteunen bij de opvang en begeleiden van jeugdigen met problemen tijdens het sporten.

Raamwerk GOAL! interventies

In het vervolg van dit paper wordt het raamwerk voor GOAL! interventies beschreven, met als basis het HALL raamwerk van wetenschappers van Wageningen Universiteit. Het raamwerk is bruikbaar voor sportieve interventies voor risicojeugd in de drie lagen van de interventiepiramide van de jeugdsector die relevant zijn voor dit project.

Het Hall raamwerk is gebaseerd op samenwerking tussen organisaties uit de gezondheidssector en is gebruikt om de Beweegkuur⁴ te onderzoeken. Het bevat drie factoren die van invloed zijn op de samenwerking tussen organisatie: institutionele factoren, persoonlijke factoren en de organisatie van de samenwerking. Iedere factor kent een aantal indicatoren (zie bijlage 1). Het kan zijn dat indicatoren uit het HALL raamwerk niet voorkomen in raamwerk voor GOAL! interventie, of dat het raamwerk voor GOAL! interventies nieuwe indicatoren bevat. De oorzaak hiervan is dat we voor de drie factoren beschrijven welke indicatoren relevant zijn voor samenwerking tussen de jeugdsector en de sportsector en voor sportieve interventies gericht op de sociale ontwikkeling van risicojongeren.

Institutionele factoren

Het HALL raamwerk kent drie institutionele factoren: het beleid, de visie, en de financieringsbronnen van de betrokken organisaties. Het beleid van organisaties uit de sportsector en de jeugdsector verschilt op twee vlakken. Sportorganisaties zijn intern gericht, terwijl organisaties in de jeugdsector meer extern gericht zijn. Voor organisaties in de sportsector is het hoofddoel ten slotte het verzorgen van plezierige sportieve activiteiten. Organisaties in de jeugdsector hebben daarentegen als doel jeugdigen toekomstperspectief te bieden. Bij dit laatste is samenwerking met andere organisaties (uit de jeugdsector) van groot belang. Meer concreet is dit de pleinwerker van Thuis Op Straat die contact opneemt met een opbouwwerker of een schoolmaatschappelijk werker omdat hij merkt dat een jongetje elke dag dezelfde kapotte kleding draagt. Het tweede verschil is dat organisaties die sportactiviteiten verzorgen hoofdzakelijk doelstellingen hebben voor de korte termijn: de activiteiten in de wijk of op de

⁴ De Beweegkuur is een beleidsprogramma waarbij eerstelijnszorgverleners cliënten begeleiden naar sportparticipatie bij een bestaande sportaanbieder.

sportvereniging die de komende periode plaatsvinden. De jeugdsector heeft vooral lange termijn doelstellingen.

Er zijn ook overeenkomsten tussen de sportsector en de jeugdsector. Beiden kennen een relatief informele cultuur en informele werkwijzen. Verder houden zowel de sportsector als de jeugdsector zich bezig met talentontwikkeling van jeugdigen. De sport richt zich op het ontwikkelen van sportieve vaardigheden en de jeugdsector op het ontdekken van talenten en ontwikkelen van vaardigheden van jeugdigen (Van Hoorik, 2011).

Binnen de sportsector is de sportvereniging een specifiek type organisatie, omdat zij bestaan door de beschikbaarheid en passie van vrijwilligers (Boessenkool, Waardenburg & Lucassen, 2011). Het management is er nog informeler, er is nog minder hiërarchie, en er zijn nog minder afspraken op papier vastgelegd (Janssens, 2011), dan bij de professionele sportaanbieders en organisaties in de jeugdsector. Samenwerking met sportverenigingen vraagt van de jeugdsector daarom extra inspanningen.

De financieringsstromen voor de jeugdsector in Rotterdam zijn sterk aan het veranderen. De gemeente koopt per gebied specialistische jeugdhulp in en baseert de hoeveelheid en het type hulp per gebied op informatie die zij krijgen vanuit de wijkteams. Daarnaast krimpt het budget dat beschikbaar is voor de jeugdhulpverlening. Sportorganisaties worden hierdoor interessant samenwerkingspartner voor organisaties uit de jeugdsector. Het is een plek waar problemen in een vroegtijdig stadium gesignaleerd kunnen worden en een plek waar jongeren relatief goedkoop een zinvolle dagbesteding hebben. Tegelijkertijd ontwikkelen zich binnen het sportbeleid financieringsstromen (buurtsportcoaches en sportimpuls) die aangeboord kunnen worden voor sportieve projecten met maatschappelijke doelstellingen. Deze bieden organisaties uit de jeugdsector de mogelijkheid om samen met sportaanbieders subsidieaanvragen in te dienen.

Richting geven aan institutionele factoren

Organisaties uit de sportsector en de jeugdsector kunnen hun institutionele factoren zo vormgeven, dat de kans op succesvolle sportieve interventies voor risicojongeren groter wordt.⁵ Als organisaties in de jeugdsector jeugdigen stimuleren tot sportdeelname, is het ten eerste belangrijk dat zij weten welke sportorganisaties in de wijk (sportverenigingen en andere sportaanbieders) open staan voor hun doelgroep en tegelijkertijd weten hoe zij met deze doelgroep moeten omgaan (vgl. Hermens, Jansma & Van Marissing, 2013). De jeugdhulporganisatie heeft hierbij een taak in het begeleiden van deze sportverenigingen (Hermens & Gilsing, 2013). De sportsector kan de samenwerking vereenvoudigen door sportaanbieders die

⁵ Manieren om het samenwerkingsproces ondanks verschillen tussen organisaties te verbeteren, worden besproken bij procesindicatoren voor succesvolle samenwerking.

open staan voor risicojongeren bekend te maken. Dit kan bijvoorbeeld door hen te voorzien van een keurmerk, zoals in het Sportplusprogramma gebeurt.

De kans op succes bij sportieve interventies voor risicojongeren neemt daarnaast toe als de betrokken organisaties vanuit hun kerntaak de samenwerking zoeken met de andere sector. Dit betekent dat de jeugdsector vanuit hun eigen doelstellingen de verbinding legt met sport en daarnaast niet zelf sportactiviteiten gaat organiseren (Hermens, Jansma, De Meere & Verhoogt, 2012). Hierbij is het belangrijk dat de organisaties rekening houden met elkaars verschillen. Dit is een van de succesfactoren van de sportieve interventie Doelbewust⁶ waarin sportbuurtwerkers en een welzijnswerker gezamenlijk sportactiviteiten in de wijk organiseren. De welzijnswerker houdt zich bezig met de persoonlijke ontwikkeling van de jeugdigen en de sportbuurtwerkers nemen de organisatie van de sport voor hun rekening (Cevaal e.a. 2010).

Verder is de aandacht die organisaties uit de jeugdsector besteden aan kennisontwikkeling bij sportbegeleiders en de ondersteuning van vrijwilligers van groot belang (Hermens & Gilsing, 2013). Zij oefenen immers een directe invloed uit op het opvoed- en opgroeiklimaat en de ontwikkeling van de jeugdigen tijdens de activiteit. Jeugdprofessionals, zoals pleinwerkers van Thuis Op Straat, leren dit in hun opleiding of tijdens hun loopbaan, terwijl de opleiding van sportbuurtwerkers (vaak CIOS of ALO) zich richt op de organisatie van een sportactiviteit. Vrijwilligers op een sportvereniging vormen een aparte groep. Vaak zijn dit ouders van jeugdleden die niet zomaar verplicht kunnen worden extra vaardigheden te ontwikkelen en opvoed- en opgroei problemen te signaleren. Signalen van problemen, zoals langdurige afwezigheid van jeugdigen, jeugdigen die altijd in kapotte kleding sporten, of jeugdigen waarvan de ouders nooit aanwezig zijn bij de sport, kunnen zij in eerste instantie doorgeven aan het Centrum voor Jeugd en Gezin of (in de toekomst) het wijkteam Jeugd en Gezin.

Indicatoren institutionele factoren

- De sportorganisaties weten, met hulp van de organisaties uit de jeugdsector, met wie zij contact kunnen opnemen als zij problemen of risicofactoren signaleren bij deelnemende jeugdleden.
- Bij de organisaties uit de jeugdsector is, met hulp van de sportsector, kennis van de sportaanbieders in de gemeente die open staan voor risicojongeren en die weten hoe met deze groep om te gaan.
- De organisaties uit de jeugdsector en de sportsector werken samen vanuit hun eigen doelstellingen en kernfuncties, het is niet de bedoeling dat ze elkaars functie overnemen.
- De organisaties uit de jeugdsector ondersteunen de sportprofessionals en sportvrijwilligers bij het verzorgen van een positief opvoed- en opgroeiklimaat, het signaleren van opvoed- en opgroei problemen en het opvangen en begeleiden (in de sport) van risicojongeren.

⁶ Een competitie tussen wijkteams in Den Bosch waarbij de teams met risicojongeren worden begeleid door een sportleider en een jongerenwerker. De sportleider verzorgt de trainingen, de jongerenwerker besteedt aandacht aan de sociale en emotionele ontwikkeling van de jeugdigen.

Persoonlijke factoren

Het HALL raamwerk bevat vier persoonlijke factoren die de resultaten van samenwerking beïnvloeden. Deze bespreken we hieronder allereerst als basisvoorwaarden voor succesvolle samenwerking tussen professionals uit de jeugdsector en professionals en vrijwilligers uit de sportsector. Omdat het in het raamwerk voor GOAL! interventies gaat om sportieve interventies, is er ook een aantal persoonlijke factoren specifiek gericht op de sportbegeleiders. Dit zijn de vrijwilligers op de sportverenigingen, de sportbuurtwerkers en de jeugdprofessionals die sport en spel organiseren in de openbare ruimte. Deze komen in deze paragraaf uitvoerig aan bod.

De eerste persoonlijke factor uit het HALL raamwerk is de houding van de betrokkenen tegenover de samenwerking. Het is belangrijk dat zij, ook al werken ze primair in een andere sector, elkaar kennen en elkaar met een open houding tegemoet treden. Dit betekent ook dat zij elkaars werkwijzen en doelstellingen accepteren. De tweede persoonlijke factor die van invloed is op het resultaat van samenwerking is de motivatie van de betrokkenen om samen te werken. De derde is dat betrokkenen het gevoel hebben invloed uit te kunnen oefenen op het resultaat van de samenwerking. Dit wordt ook wel self efficacy genoemd. Als mensen het idee hebben dat zij het resultaat van de samenwerking niet kunnen beïnvloeden, zal hun inbreng afnemen. De vierde persoonlijke factor is de ervaring die de betrokkenen hebben met samenwerking met mensen uit de andere sector. Meer ervaring hiermee zal de samenwerking in de meeste gevallen eenvoudiger en efficiënter laten verlopen (Koelen e.a. 2012).

Sportbegeleiders met zowel een vriendschappelijke als een coachende relatie met de deelnemende jeugdigen, vergroten de kans dat de sportdeelname een positieve invloed heeft op de sociale ontwikkeling van jeugdigen (Haudenhuyse e.a. 2012; Buysse, Duijvestijn & Delnoij, 2010). Het is belangrijk dat zij gebruik maken van dialoog om bij jeugdigen de bewustwording van positief en negatief gedrag te vergroten. Door jeugdigen feedback te geven en hen te waarderen, in dit geval tijdens het sporten, krijgt de begeleider zicht op de talenten van de jeugdige: op sporttechnisch gebied maar ook op sociaal vlak (Pols, Van den Broek, Leerentveld & Van Schelven, 2013).

Een van de belangrijkste elementen die het resultaat van sportieve interventies voor de sociale ontwikkeling van risicjongeren beïnvloeden, is dat de sportleiders in staat zijn om succeservaringen te creëren bij de deelnemende jeugdigen. Dit kunnen zij bereiken door het verzorgen van een motivatiegericht klimaat. Een motivatiegericht klimaat is gericht op het welzijn van de jeugdigen zelf en niet op vergelijking van sportprestaties van andere jeugdigen (Haudenhuyse, 2013). Het er in zo'n klimaat om jeugdigen inzicht te geven in hun eigen ontwikkeling en hen plezier te laten beleven aan het sporten.

De kans op een positieve sociale ontwikkeling van jeugdigen vergroot als sportleiders tijdens de sportactiviteit specifiek aandacht besteden aan vaardigheden die ook relevant en bruikbaar zijn buiten de sport, zoals zelfregulatieve vaardigheden en doorzettingsvermogen.

Het is zaak dat sportbegeleiders dit ook als zodanig benoemen. Danish e.a. (2008) bevelen daarom aan dat sportbegeleiders de relatie leggen tussen presteren in de sport en presteren op andere leefgebieden, zoals school en werk, en dat zij de jeugdigen daarnaast helpen met doelen stellen in de sport en buiten de sport, en dat zij hen leren dat belemmeringen bij het bereiken van doelen, in de sport en dus ook buiten de sport, kunnen worden overwonnen. Dit is in het bijzonder relevant voor sportieve programma met als doel preventie van probleemgedrag en/of de ontwikkeling van positief gedrag. Er ligt op dit vlak dan ook een belangrijke taak voor de jeugdhulpverlener.

Een specifieke succesfactor is dat sportbegeleiders kennis en ervaring hebben van de achtergrond van de jeugdigen. Als zij 'hun taal spreken' zijn de jeugdigen eerder geneigd naar het te luisteren en een vertrouwensband met hen aan te gaan (Haudenhuyse e.a. 2012). Thuis Op Straat, maar ook de Richard Krajicek Foundation, werken mede om die reden met jongeren uit de wijk. Doordat de jongeren die werken op een plein bekend zijn met de wijk, de jeugdigen die er wonen en de problematiek in de wijk, lijken zij goed om te kunnen gaan met de doelgroep. Daarnaast worden ze met respect benaderd omdat ze een bekend gezicht zijn in de wijk (Vermeulen & Verweel, 2013; Boonstra & Van Wonderen, 2009).⁷ Omdat dit vaak jonge en ongeschoolde medewerkers zijn, moet er wel sprake zijn van begeleiding door een ervaren sportbuurtwerker of professional uit de jeugdsector.

Indicatoren persoonlijke vaardigheden

- Er is bij de betrokken sportbegeleiders (professionals en/of vrijwilligers) en jeugdprofessionals voldoende basis voor de samenwerking. Afgaande op het HALL raamwerk is het belangrijk dat zij ervaring hebben met samenwerking, gemotiveerd zijn voor de samenwerking, het gevoel hebben invloed te hebben op de resultaten van de samenwerking en een open houding hebben ten opzichte van de andere betrokken personen en organisaties.
- De sportleiders hebben een coachende relatie met de deelnemende jeugd.
- De sportleiders en de jeugdprofessionals zetten het welzijn, het plezier en succeservaringen van de jeugdigen centraal tijdens het sporten, zodat er een motivatiegericht klimaat ontstaat.
- De sportleiders herkennen signalen van problemen op verschillende leefgebieden en verwijzen indien nodig door naar professionele organisaties uit de jeugdsector.
- De sportleiders en de jeugdprofessionals werken met de jeugdigen aan de ontwikkeling van vaardigheden die zij ook kunnen gebruiken buiten de sport, zoals het bereiken van doelen en doorzettingsvermogen.
- De sportbegeleider heeft kennis van de achtergrond en de leefwereld van de doelgroep.

⁷ Het betrekken van jongeren uit de wijk bij de organisatie en uitvoering van de sport- en spelactiviteiten in de openbare ruimte heeft ook neveneffecten op deze jongeren zelf. Allereerst lijkt het een positieve invloed te hebben op hun verantwoordelijkheidsgevoel en motivatie voor school (Vermeulen & Verweel, 2013; Boonstra & Van Wonderen, 2009). Daarnaast ontwikkelen zij een groter gevoel van eigenwaarde doordat ze ervaren iets te betekenen voor de deelnemende kinderen, en leren ze wat nodig is om bepaalde doelen te bereiken (Danish e.a. 2008).

Organisatie van de samenwerking

Dat organisaties uit de jeugdsector en organisaties uit de sportsector van elkaar verschillen, kan het gezamenlijk werken aan sportieve interventies voor de sociale ontwikkeling van risicjongeren complex maken. In deze paragraaf werken we daarom toe naar indicatoren, of anders gezegd voorwaarden, die samenwerking tussen organisaties uit de jeugdsector en organisaties uit de sportsector positief beïnvloeden. Deze zijn gebaseerd op wetenschappelijke literatuur over samenwerking tussen ongelijksoortige organisaties en op evaluaties van samenwerking tussen organisaties uit de jeugdsector en de sportsector in de praktijk. De voorwaarden voor een succesvolle samenwerking zijn indicatoren op het niveau van het samenwerkingsverband en kunnen de institutionele en persoonlijke factoren beïnvloeden. Een voorbeeld: als bestuursleden van een sportvereniging waar jeugdigen die voor hun zorgtraject bij een jeugdhulpverleningsorganisatie sporten bang zijn dat de trainers zich met de zorg voor de jeugdigen moeten bezighouden (institutionele factoren), kan een duidelijke rolverdeling (organisatie van de samenwerking) het resultaat van de samenwerking positief beïnvloeden.

Volgens van Delden (2010) zijn de motivatie voor het gezamenlijk aanpakken van problemen en gezamenlijk resultaten boeken de belangrijkste drijfveren (voorwaarden) voor succesvolle samenwerking. Hij vat dit samen als *activisme*. Meer concreet betekent dit dat mensen op de werkvloer zelf vanuit een bepaalde noodzaak de samenwerking zoeken met anderen of mensen uit andere sectoren. Hiermee is activisme eigenlijk een persoonlijke factor. Activisme is iets wat bij de partners van GOAL! aanwezig is. Neem de pleinwerkers van Thuis Op Straat. Als zij problemen signaleren bij jeugdigen nemen zij contact op met het jongerenwerk. En jeugdhulpverleners van FlexusJeugdplein zoeken in Rotterdam de samenwerking met sportaanbieders om hun cliënten te kunnen begeleiden naar de sport. Op *Sport-plusverenigingen*, zijn vrijwilligers actief die open staan voor samenwerking met organisaties uit de sociale sector.

Twee drijfveren voor samenwerking, die sterk te maken met de organisatie van het samenwerkingsverband, zijn (1) het besef van het belang ervan op bestuurlijk niveau (intentie), en (2) het door het bestuurders of managers tijdig bij elkaar brengen van de relevante partijen en het instellen van een coördinator (verbinding). Intentie en verbinding kunnen activisme stimuleren, bijvoorbeeld door concrete opdrachten te formuleren en praktische consensus te verzorgen (Van Delden, 2010). We vatten deze samen als draagvlak voor samenwerking bij het management van de verschillende organisaties, institutionele factoren dus die beïnvloedbaar zijn met voorwaarden voor een succesvol samenwerkingsproces.

Voorwaarden HALL raamwerk

Het HALL raamwerk bevat zeven concrete wetenschappelijk getoetste voorwaarden voor succesvolle samenwerking tussen ongelijksoortige organisaties. Dit zijn (1) een neutrale leider

van het consortium die de verschillende organisatieculturen begrijpt, (2) een flexibele tijdsplanning, (3) een gedeelde missie, (4) een duidelijke rolverdeling en verdeling van verantwoordelijkheden, (5) bouwen op de capaciteiten van de verschillende organisaties, (6) een duidelijke communicatiestructuur en (7) zichtbaarheid van de samenwerking en de resultaten ervan. We bespreken de voorwaarden hieronder in het licht van de samenwerking tussen de sportsector en de jeugdsector.

De aanwezigheid van een of meerdere centrale coördinerende partijen is (Van Delden, 2010:13). zorgt voor stabiliteit, vertrouwen en contacten tussen de betrokken organisaties. Ook uit het onderzoek naar het *Sportplusprogramma* blijkt dit een belangrijke voorwaarde te zijn voor samenwerking tussen sportverenigingen en organisaties uit de sociale sector (Hermens e.a. 2012).

Oldenhof (2012) concludeert daarom dat zogenoemde grenswerkers de kans op succesvolle samenwerking vergroten. Volgens haar moeten zowel tactische grenswerkers die opereren op beleidsniveau, als operationele grenswerkers die werken in de uitvoering betrokken zijn. Grenswerkers spreken de talen van de verschillende sectoren die betrokken zijn in het samenwerkingsverband of netwerk, en beschikken over netwerkvaardigheden om zowel binnen de eigen organisatie als bij betrokkenen van de andere organisatie draagvlak te creëren en te behouden voor de samenwerking. Het is daarnaast belangrijk dat grenswerkers de ruimte hebben om af te wijken van protocollen en richtlijnen van de eigen organisatie (Oldenhof, 2012: 47).

Een flexibele tijdsplanning is in het bijzonder belangrijk als sportverenigingen deel uitmaken van het samenwerkingsverband. Sportverenigingen draaien op vrijwilligers die slechts beperkt beschikbaar zijn voor hun taken bij de sportvereniging. Zijn er privé zaken of is het druk op het werk van de betrokken vrijwilliger, dan komt het vrijwilligerswerk op de sportvereniging even op de tweede plaats. Daarnaast kost het tijd om bij de andere leden en vrijwilligers van de sportvereniging draagvlak te creëren voor het laten deelnemen van risicojongeren (Hermens e.a. 2012). Omdat vrijwilligers van sportverenigingen, pleinwerkers en opbouwwerkers vaak buiten kantoortijden werken, is ten slotte ook een flexibele omgang met de werktijden belangrijk.

Een duidelijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden, overeenstemming over de verwachtingen van de samenwerking, een duidelijke overlegstructuur en formalisering van de samenwerking blijken ook specifiek voor samenwerking tussen sportverenigingen en professionals noodzakelijk te zijn (Buysse & Duijvestijn, 2011; Lucassen & Van der Roest, 2011). Het formaliseren en zichtbaar maken van de samenwerking vereist dat de samenwerking en de resultaten regelmatig worden geëvalueerd. Hierdoor blijven de verschillende partijen gemotiveerd en blijft draagvlak bestaan bij andere organisaties en de (lokale) overheid. Daarnaast is de zichtbaarheid van de samenwerking belangrijk, bijvoorbeeld door het versturen van nieuwsbrieven en de organisatie van bijeenkomsten.

Procesindicatoren voor succesvolle samenwerking tussen jeugdsector en sportsector

- De organisaties uit de jeugdsector en de sportsector houden rekening met de verschillen tussen organisaties uit beide sectoren (beleid & visie): intern versus extern gericht, korte termijn doelen en lange termijn doelen.
- Vanuit bestuurlijk niveau is bij de organisaties uit de jeugdsector en de sportsector draagvlak voor samenwerking en wordt dit gestimuleerd door de partijen in de praktijk aan elkaar te verbinden.
- Een onafhankelijke coördinerende partij - of een of meerdere grenswerkers - bewaakt de grenzen van de betrokken organisaties en zorgt ervoor dat de sportorganisatie de sport blijft organiseren en de organisatie uit de jeugdsector de zorg voor de jeugd.
- Er is sprake van een flexibele tijdsplanning. Dit is in het bijzonder belangrijk als vrijwilligers betrokken zijn bij de sportactiviteiten in de wijk of bij de vereniging.
- Er is een duidelijke rolverdeling en verdeling van verantwoordelijkheden tussen de sportorganisatie en de organisatie uit de jeugdsector.
- De samenwerking wordt geformaliseerd en zichtbaar gemaakt.

Tot slot

In dit paper zijn indicatoren, of voorwaarden, opgesteld die de samenwerking tussen organisaties uit de jeugdsector en organisaties uit sportsector positief beïnvloeden. Er zijn, net als in het HALL Raamwerk (Koelen e.a. 2012), indicatoren op het niveau van de organisaties (institutionele factoren), het niveau van de betrokken professionals en vrijwilligers uit beide sectoren (persoonlijke factoren), en factoren op het niveau van de organisatie van de samenwerking. Gezamenlijk vormen zij het Raamwerk voor GOAL! interventies (zie bijlage 2).

Het Raamwerk voor GOAL! interventies dient als kapstok voor het opzetten, uitvoeren en monitoren van sportieve interventies gericht op de sociale ontwikkeling van risicojongeren. Het grootste deel van deze interventies zijn gericht op preventie van ernstiger problemen. Daarnaast worden binnen GOAL! ook interventies ontwikkeld die als doel hebben het verzorgen van een positief opvoed- en opgroeiklimaat en interventie met als doel het aanpakken van problemen. Niet bij alle typen interventies zijn alle indicatoren even relevant.

In het project GOAL! wordt het raamwerk door onderzoekers van de Hogeschool gebruikt bij onderzoek naar de interventies die tijdens het project worden ontwikkeld. Onder meer op basis van interviews en observaties bekijken zij in hoeverre deze voldoen aan de indicatoren van het raamwerk. Vanwege het ontwikkelingsgerichte karakter van onderzoek gebruiken zij het daarnaast ook om de ontwikkeling van deze interventies te ondersteunen en bij te sturen. Bij elkaar zal dit ook leiden tot nieuwe inzichten en nadere specificatie van de indicatoren.

Het raamwerk en de uitkomsten uit het project GOAL! zijn ook relevant voor andere steden dan Rotterdam. Ook daar wordt steeds vaker buurtgericht gewerkt, zijn er vaak hoge ambities met sport en is er door de decentralisatie van de jeugdzorg aandacht voor samenwerking tussen de jeugdsector en de sport.

Referenties

Boessenkool, J., Waardenburg, M. & Lucassen, J. (2011). Toekomst van de sportvereniging: hoe nu verder? In: Boessenkool, J., Lucassen, J., Waardenburg, M. & Kemper, F. (red.). *Sportverenigingen: tussen tradities en ambities*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Boonstra, N. & Hermens, N. (2011). *De maatschappelijke waarde van sport. Een literatuurreview naar de inverdieneffecten van sport*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Boonstra, N. & Hermens, N. (2012). Sport als medicijn. In: Uitermark, J., Gielen, A.J. & Ham, M. (red.) *Wat werkt nu werkelijk? Politiek en praktijk van sociale interventies*. Amsterdam: Van Gennep

Boonstra, N. & Wonderen, R. van (2009). *Het goede voorbeeld. Leefbare buurten door de inzet van jongeren van de straat*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Breedveld, K., Poel, H. van der & Elling, A. (2012). *10 jaar sportonderzoek en -beleid : essay ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het Mulier Instituut*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Buysse, W. & Duijvestijn, P. (2011). *Vechtsport in de jeugdzorg. Ontwikkeling van 2 kansrijke vechtsportaanpakken ter bevordering van zelfbeeld en agressieregulatie*. Amsterdam: DSP-groep.

Buysse, W., Duijvestijn, P. & Delnoij, M. (2010). *Sport als aangrijpingspunt voor gedragsverandering. Tweede tussenrapportage: de resultaten van twee jaar sportzorgtrajecten*. Amsterdam: DSP-Groep.

Cevaal, A., Smits, F., Nootebos, W., Lucassen, J. & Slettenhaar, G. (2010). *Evaluatieonderzoek Doelbewust*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut

Coalter, F. (2007). *A wider social role for sport. Who's keeping the score*. Londen: Routledge.

Danish, S.J., Forneris, T. & Wallace, I. (2008). Sport-Based Life Skills Programming in the Schools. *Journal of Applied School Psychology, 21(2)*, 41-62.

Delden, P.J. van (2010). Ketensamenwerking: interne krachten bepalen het externe resultaat. *M&O*, 3: 5-20.

Ferwerda, H. & Ham, T. van (2010). Problematische Jeugdgroepen in Nederland. Omvang, aard en politieproces beschreven. Arnhem: Bureau Beke.

Gemeente Rotterdam (2009). *Sportnota Rotterdam 2016*. Rotterdam: gemeente Rotterdam.

Gemeente Rotterdam (2012). *Sportdeelname en andere vormen van bewegen door Rotterdammers, 2011*. Rotterdam: gemeente Rotterdam, Centrum voor Onderzoek en Statistiek.

Gemeente Rotterdam (2013). *Voor de jeugd: Het Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel*. Rotterdam: gemeente Rotterdam, Maatschappelijke Ontwikkeling, Jeugd en Onderwijs.

Haudenhuyse, R.P. (2013). Het potentieel van sport voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. *Bond voor lichamelijke opvoeding*, 1: 21-26.

Haudenhuyse, R.P., Theeboom, M. & Coalter, F. (2012). The potential of sports-based social interventions for vulnerable youth: implications for sport coaches and youth workers, *Journal of Youth Studies*, 15:4, 437-454.

Hermens, N. & Gilsing, R. (2013). *Sportclubs in de jeugdketen. Mogelijkheden van pedagogische ondersteuning van sportverenigingen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Hermens, N., Jansma, A. & Marissing, E. van (2013). *Sportverenigingen in beeld bij de Wmo. De rol van de gemeente bij de samenwerking tussen de sociale sector en sportverenigingen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Hermens, N., Jansma, A., Meere, F. de & Verhoogt, P. (2012). *Sportplusverenigingen gestart, Rotterdam vooruit? Hoe Rotterdamse sportverenigingen bijdragen aan het bereiken van stedelijke doelstellingen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Hoorik, I. van (2011). *(Hoe) werkt talentontwikkeling bij "risicjongeren"? Bouwstenen voor nader onderzoek*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.

Janssens, J.W. (2011). *De prijs van vrijwilligerswerk. Professionalisering, innovatie en veranderingsresistentie in de sport. Lectorale rede*. Amsterdam: HVA publicaties.

Klein, M. van der, Mak, J. & Gaag, R.S. van der (2011). *Professionals en vrijwilligers(organisaties) rond jeugd en gezin*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Koelen, M., Vaandrager, L., & Wagemakers, A. (2012). The healthy alliances (HALL) framework: prerequisites for success, *Family Practice*, 29: 132-138.

Lucassen, J. & Roest, J. van der (2011). Samenwerking, hybridisering en fusies bij sportverenigingen. In: Boessenkool, J., Lucassen, J., Waardenburg, M. & Kemper, F. (red.). *Sportverenigingen: tussen tradities en ambities*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Ministerie van VWS (2011). *Beleidsbrief Sport. "Sport en bewegen in Olympisch perspectief"*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

NOC*NSF (2009). *Olympisch Plan 2028. Heel Nederland naar Olympisch niveau*. Arnhem: NOC*NSF.

Oldenhof, L. (2012). *Wijkgericht werken: intersectorale samenwerking in de wijk door grenzenwerk*. Den Haag: Raad voor de Volksgezondheid en Zorg.

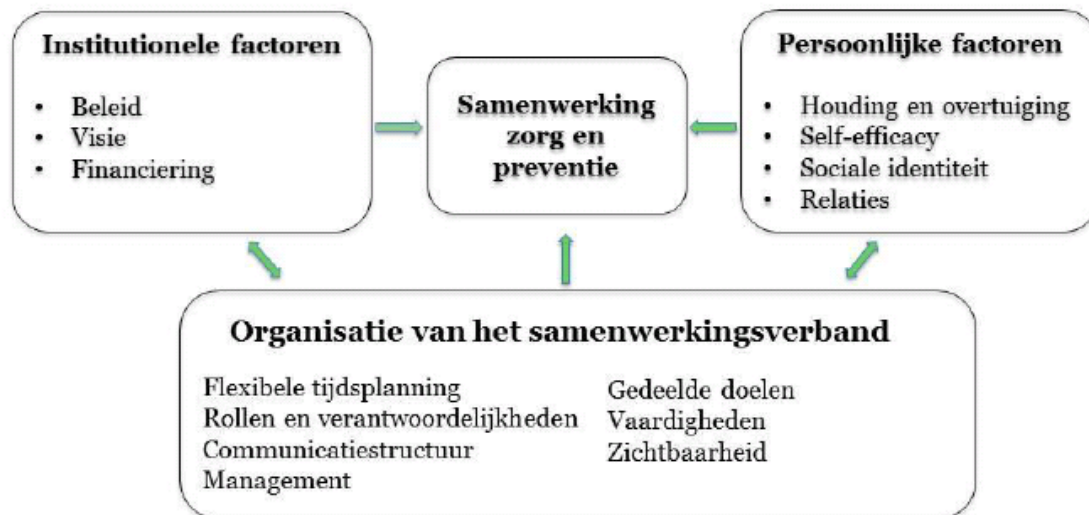
Pols, W., Broek, H. van den, Leerentveld A. & Schelven, D. van (2013). *Talent (h)erkend. Dialogisch onderwijs als talentherkenning, onderzoeksrapporten en anekdoteboek*. Rotterdam: Kenniscentrum Talentontwikkeling Hogeschool Rotterdam

RMO (2012). *Ontzorgen en normaliseren. Naar een sterke eerstelijns jeugd- en gezinszorg*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

Steketee, M., Jonkman, H., Mak, J., Aussems, C., Huygen, A. & Roeleveld, W. (2012). *Communities that Care in Nederlandse steden. Resultaten van een vierjarig experimenteel onderzoek*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Vermeulen, J. & Verweel, P. (2013). *Een voorbeeld voor jongeren in de wijk. De betekenis van de Krajicek Scholarship*. Den Haag: Richard Krajicek Foundation.

Bijlage 1 Originele HALL raamwerk

Bijlage 2 Raamwerk voor GOAL! Interventies

Indicatoren institutionele factoren

- De sportorganisaties weten, met hulp van de organisaties uit de jeugdsector, met wie zij contact kunnen opnemen als zij problemen of risicofactoren signaleren bij deelnemende jeugdleden.
- Bij de organisaties uit de jeugdsector is, met hulp van de sportsector, kennis van de sportaanbieders in de gemeente die open staan voor risicojongeren en die weten hoe met deze groep om te gaan.
- De organisaties uit de jeugdsector en de sportsector werken samen vanuit hun eigen doelstellingen en kernfuncties, het is niet de bedoeling dat ze elkaars functie overnemen.
- De organisaties uit de jeugdsector ondersteunen de sportprofessionals en sportvrijwilligers bij het verzorgen van een positief opvoed- en opgroei-klimaat, het signaleren van opvoed- en opgroei-problemen en het opvangen en begeleiden (in de sport) van risicojongeren.

Indicatoren persoonlijke vaardigheden

- Er is bij de betrokken sportbegeleiders (professionals en/of vrijwilligers) en jeugdprofessionals voldoende basis voor de samenwerking. Afgaande op het HALL raamwerk is het belangrijk dat zij ervaring hebben met samenwerking, gemotiveerd zijn voor de samenwerking, het gevoel hebben invloed te hebben op de resultaten van de samenwerking en een open houding hebben ten opzichte van de andere betrokken personen en organisaties.
- De sportleiders hebben een coachende relatie met de deelnemende jeugd.
- De sportleiders en de jeugdprofessionals zetten het welzijn, het plezier en succeservaringen van de jeugdigen centraal tijdens het sporten, zodat er een motivatiegericht klimaat ontstaat.
- De sportleiders herkennen signalen van problemen op verschillende leefgebieden en verwijzen indien nodig door naar professionele organisaties uit de jeugdsector.
- De sportleiders en de jeugdprofessionals werken met de jeugdigen aan de ontwikkeling van vaardigheden die zij ook kunnen gebruiken buiten de sport, zoals het bereiken van doelen en doorzettingsvermogen.
- De sportbegeleider heeft kennis van de achtergrond en de leefwereld van de doelgroep.

Procesindicatoren voor succesvolle samenwerking tussen jeugdsector en sportsector

- De organisaties uit de jeugdsector en de sportsector houden rekening met de verschillen tussen organisaties uit beide sectoren (beleid & visie): intern versus extern gericht, korte termijn doelen en lange termijn doelen.
- Vanuit bestuurlijk niveau is bij de organisaties uit de jeugdsector en de sportsector draagvlak voor samenwerking en wordt dit gestimuleerd door de partijen in de praktijk aan elkaar te verbinden.
- Een onafhankelijke coördinerende partij - of een of meerdere grenswerkers - bewaakt de grenzen van de betrokken organisaties en zorgt ervoor dat de sportorganisatie de sport blijft organiseren en de organisatie uit de jeugdsector de zorg voor de jeugd.
- Er is sprake van een flexibele tijdsplanning. Dit is in het bijzonder belangrijk als vrijwilligers betrokken zijn bij de sportactiviteiten in de wijk of bij de vereniging.

- Er is een duidelijke rolverdeling en verdeling van verantwoordelijkheden tussen de sportorganisatie en de organisatie uit de jeugdsector.
- De samenwerking wordt geformaliseerd en zichtbaar gemaakt.